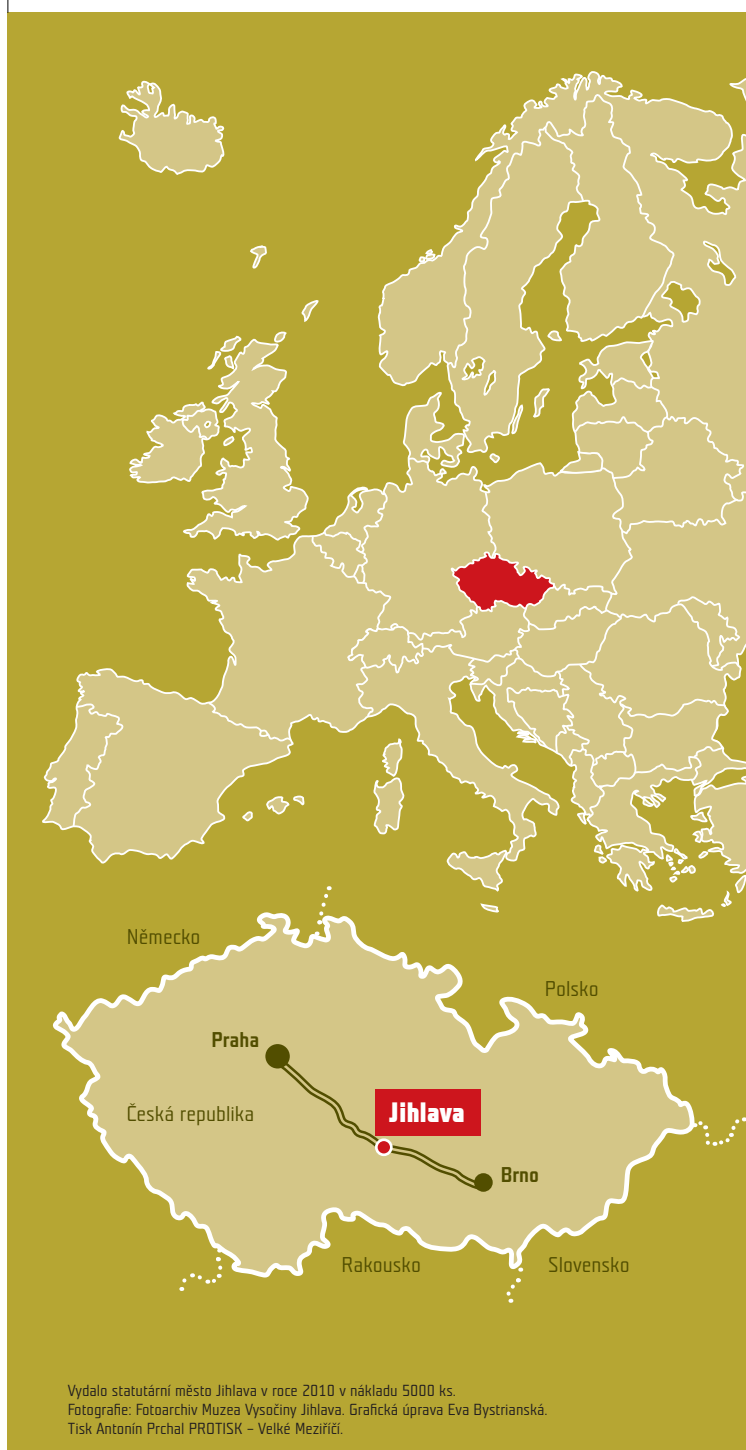

Židé v Jihlavě – chronologie

- 13. století** Židé se usazují v Jihlavě
- 1262** „Statuta Judaeorum“ Přemysla Otakara II. – 32 článků vymezení práv a povinností židovských obyvatel
- 25. srpna 1345** nařízení o přijímání Židů do Jihlavy
- 1425(24)** vypovězení Židů z Jihlavy
- 1454** vypovězení z Jihlavy i z dalších moravských královských měst (Brno, Olomouc, Znojmo, Uničov)
- 18. května 1709** povolení účasti Židů na trzích v moravských královských městech, mýtné na trh v Jihlavě bylo 15, později 17 krejcarů
- 1858** založen židovský náboženský spolek v Jihlavě
- 1862–1863** stavba nové synagogy v Jihlavě
- 1918–1938** bohatý spolkový život – „Chewra Kadiša“, „Chanuka“, „Spolek Theodora Herzela“, „Židovský dámský spolek“, sportovní klub „Makabi“, pěvecký sbor „Schir-Zion“ a další.
- 15. března 1939** obsazení českých zemí německou armádou
- 16. března 1939** vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava
- 30. března 1939** vyplnění a vypálení jihlavské synagogy příslušníky SA
- 1940** omezování občanských práv židovského obyvatelstva v protektorátu, zákaz navštěvovat veřejné místnosti, kulturní a sportovní akce atd.
- 19. září 1941** zavedeno povinné označení Židů starších 6 let židovskou hvězdou v říši a protektorátu
- 1942** od dubna jsou jihlavští Židé deportováni do sběrného tábora v Třebíči, následně do Terezína, začátek hromadných transportů do Osvětimi
- po 1945** dočasné obnovení jihlavské židovské obce
- 1947–1950** emigrační vlna na Západ a do Izraele
- 1950** stržení zbytků synagogy
- 1968–1969** úpravy židovského hřbitova
- 9. dubna 1992** odhalení pamětní desky v místech, kde stávala synagoga
- 8. května 1995** slavnostní odhalení pomníku obětem holocaustu na židovském hřbitově
- 7. 7. 2010** slavnostní otevření parku s pomníkem Gustava Mahlera v místech vypálené synagogy v Benešově ulici v rámci oslav 150. výročí skladatelova narození

Vydalo statutární město Jihlava v roce 2010 v nákladu 5000 ks.
Fotografie: Fotoarchiv Muzea Vysočiny Jihlava. Grafická úprava Eva Bystrinská.
Tisk Antonín Prchal PROTISK – Velké Meziříčí.

Židé v Jihlavě

Dům Gustava Mahlera

Znojemská 4, 586 01 Jihlava
tel.: +420 567 167 132, 133
e-mail: mahler@jihlava-city.cz

otevřeno:

říjen–březen: úterý–sobota 10–12, 13–18
duben–září: úterý–neděle 10–12, 13–18

1 2

3

4 5

6

Dějiny

Židovské obyvatelstvo se usazovalo v Jihlavě už v průběhu 13. století. Z této doby pocházejí také první písemné zmínky o zdejších Židech ve známém jihlavském horním a městském právu. K výraznějšímu nárůstu nových obyvatel a rozkvětu jejich živností však začíná docházet až ve 14. století. Velkou zásluhu na tom mělo především nařízení o přijímání Židů do Jihlavy (25. 8. 1345), vydané tehdejší markrabětem moravským, pozdějším císařem Karlem IV. Jihlavská komunita bohatla a specializovala se především na obchod a finančnictví. Postupně se Židé začali usazovat v okolí dnešní ulice Matky Boží, v místech později pojmenovaných jako Přední a Zadní Židovská ulice. Součástí středověké čtvrti byla také synagoga, škola a hřbitov.

Období relativního klidu, přerušované pouze občasnými výpady proti stále výrazněji prosperující komunitě, bylo ukončeno bouřlivými husitskými válkami. V roce 1425 bylo vydáno nařízení o vyhnání Židů z Jihlavy. Bez ohledu na toto radikální opatření se Židé ve městě vyskytovali i v následujících desetiletích, a to i přes další vyhnání v roce 1454.

V průběhu 18. století se situace měnila. Vstup Židů do města byl znovu oficiálně povolen a Židé se mohli za úplatů účastnit trhů. Do města mohli vjíždět pouze jednou městskou branou – branou Matky Boží a noc museli trávit za hradbami.

Synagoga a hřbitov

V roce 1858 byl v Jihlavě založen židovský náboženský spolek, který byl později povýšen na náboženskou obec. Modlitebna se nacházela nejdříve v soukromém domě na předměstí Panny Marie, následovně v Žižkově ulici č. 18. Kvůli velkému počtu věřících a nedostatečné kapacitě zmíněných svatostánek byla v letech 1862–1863 postavena synagoga zcela nová. Nacházela se v dnešní Benešově ulici. Byla postavena v románsko-maurském slohu a slavnostně vysvěcena 9. září 1863.

V roce 1869 byl založen židovský hřbitov, který stojí dodnes. Jsou zde pohřbeny mnohé významné osobnosti tehdejší židovské komunity, např. rabín Unger nebo rodiče a sourozenci hudebního skladatele Gustava Mahlera.

Osudové 20. století

Drastický zásah do života jihlavské židovské komunity znamenala druhá světová válka. Z původního židovského obyvatelstva, které ještě v roce 1941 čítalo více než 1 700 příslušníků, přežilo válečné útrapy pouze několik desítek osob. Budova synagogy byla 30. 3. 1939 vypálena a poničena nacisty. Podobně dopadla i obřadní síň na hřbitově a většina náhrobků. Postupně byla omezována občanská práva osobám židovské národnosti až k úplnému vyloučení ze společenského a veřejného života a následným transportům.

Po skončení druhé světové války byla židovská obec pouze nakrátko obnovena. V následujících letech dochází k několika emigračním vlnám na Západ a do Izraele. Dnes

připomíná dlouhá staletí židovské historie v Jihlavě pamětní deska, umístěná na hradební zdi v místech bývalé synagogy (odhalena 1992), již zmíněný hřbitov a expozice v Muzeu Vysočiny Jihlava.

Významné osobnosti

V Jihlavě se narodila celá řada významných osobností židovského původu např. básník a politik Louis Fűrnberg (1909–1957), režisér Karel Meinhard (1875–1949), zpěvák Jára Pospíšil (1905–1979), spisovatel Ernst Sommer (1888–1955), bankéř Karel von Morawitz (1846–1914), anatom a politik dr. Julius Tandler (1869–1939). V letech 1860–1912 zde jako rabín působil dr. Jakob Joachim Unger. Svě dětství a mládí (1860–1875) tu prožil také slavný hudební skladatel a dirigent Gustav Mahler.

- 1 pohled na vstup do židovského hřbitova
- 2 náhrobek Mahlerových rodičů na hřbitově
- 3 Gustav Mahler v roce 1871
- 4 interiér židovské synagogy
- 5 exteriér židovské synagogy
- 6 židovská svatba

na titulní straně: židovská tóra